

«dix-lus que's trametessen *joyes* la un a altre», «fo-hi fet matremoni, en lo qual lo bisbe donà *joyes* e diners», Llull (*Merav.*, *NCl.* II, 119; *Blanq.* II, 158.26, 114.10, 166.8); i fins sembla que de vegades no desitjava *joyes* de metall ni de pedreria sinó presents de robes de preu: «cum hiis *joyis* qui sequuntur: --- pecie de cameloto; item quattuor pannos cum auro ---», doc. de 1274 (*CaCandi, Misc.HiCat.* II, 275). En JRoig notem si fa no fa el matís igual al d'avui: «los béns se meten / dels fills levar / per aumentar / dot a les filles: / *joyes*, hostilles, / cambra, xovar / los fan pagar, / triant a ull / lo corumull / dels millors béns», «feren despeses / inopinades: / hac-se jugades / les *joyes* sues, / catives dues, / poc a poc l'als: / tots los censals / foren venuts; / puy, abatuts, / ells se'n fugiren» (*Spill*, 6966, 1275).

Importa subratllar que sovint té en aquella època el sentit de 'insígnia preciosa, pròpia d'una dignitat': «almirall deu haver un anell, que tenga algun hom de la nau en mà, que vàlega de 20 besants ensús [o estava ben llegit *enjús*?]; almirall pot haver *joya*, sens damnatge de la armada, de 20 besants en avall», *Consolat*, cap. 328 (*joya* també en els *CostTort.*, *Ol.*, 45). D'acord amb la variant *joell*, semblant a la predominant en francès antic, hi hagué també una variant *joa* (docs. de 1482 i 1485 en *AlcM*).

De l'ús popular modern, que continua essent cosa de pertot, ja no parlarem: *joïell* avui és mot decoratiu, de l'estil poètic (Verdaguer ---), *joia* del llenguatge popular i quotidià (Pitarra, *Les Joies de la Roser* etc.); en particular, pertany a un to conservador de llenguatge quan es parla de les que adornen velles indumentàries típiques (veg. l'enumeració de les *joies* tan pintoresques que adornen el vestit tradicional de les pagueses eivissinques, en JnCastelló, *Ibiza y Form.*, 83; gravats de Spelbrink, *BDC* xxiv-xxv).

En francès medieval es troba també *joie* bastant sovint, en els Ss. xiv-xvi, mentre que allí després quedà antiquat, però després de ser manllevat del francès igualment pel port., cast. [S. XIII], oc. i italià; com que l'oc. ant. *joia* ja apareix amb aquest valor en el S. XIII, podem creure que en francès ja s'havia produït (almenys oralment) aquesta derivació retrògrada des de c. 1200 o abans. Tanmateix la forma originària *jo(i)el* ja es documenta en francès antic des d'abans, en el S. XII, i allà restà sempre més freqüent que *joie*. Generalment s'hi troba escrit *joël*, amb grafia arcaica *juël*, *giuel*, *joiel* més rarament, i igualment d'aquí és manllevà l'angl. *jewel*² i l'al. *juwel*; la forma moderna *joyau* n'és evolució, formal, del mateix tipus que *bo-yau*, *hoyau*, *aloyau*. També en italià *gioiello* (< fr.) és tant o més castís i freqüent que *gioia*.

Com ja varen reconèixer Wendelin Foerster, GParis, M-Lübke (*REW*, 4588), Gamillscheg (*EWFS*), Wartburg (*FEW* v, 43) i el DCEC, *jo(i)el* prové de *JOCALÉ*. Així ho comprova el fet que a l'Edat Mitjana la variant *joel* és la predominant; G. de Lorris en el S. XIII empra *joal*, d'on les formes manllevades d'altres llenguatges: sic. *giugali* id., i probablement el bc. *juale* (lab. i un poc a. nav.), *juare* (b. nav., ronç.) amb

el sentit d'esquella. El fet és que *JOCALÉ* i especialment el seu plural *JOCALIA*³ són mots freqüentíssims en el sentit de 'joies' en tot el llatí medieval, i almenys des del S. IX (glosses d'Ison), veg. Du C. etc. No podem vacillar a reconèixer que aquest mot ja va pertànyer al llatí vulgar, almenys el de la Gàl·lia merovingia. El canvi semàntic des de 'joc, joguina' a 'joïell' degué produir-se a través de la idea de 'objecte grat, gracios' (procés que es repeteix en la història del tipus lusocastellà BRINCO, DCEC). S'imposava rectificar la inconseqüència que feien els meus antecessors (Diez, Wartburg etc.) suposant que mentre *joiel* sortia de *JOCALÉ*, *joie* en el sentit de 'joïell' vindria de GAUDIA, i ja vaig indicar-ne comprovacions en aquella obra.⁴

DERIV.: *Joietes* 'regalets o penyores d'enamorats', Eiximenis (*DAG.*). *Joier* [1647, «que ven *joyes*, *nugivendus*», *DTO.*]; *joieria*. *Joïeller* i *joïelleria* en Lacav. *Enjoiar*, antigament, partint de *joia* 'premi, regal' apareix amb el sentit d'"obsequiar": «Scipió los *enjoyà*, donant-los cava<l>ls e pecúnia ab què se'n tornassen», *AntCanals* (*Sc.*, *NCl.*, 43).

En la Renaixença ja només el sentit modern d'"engalanar", en què es beneficia de la predilecció de Verdaguer (des de l'esborrall de l'*Atl.*, 1867): «daval·lan / --- pel català jardí. / Així, al traure florida lo romaní y la malva / --- / los munts s'en feren faixes, les valls se'n coronaren, / vergonya fent als trèmuls estels sa brillantor, / los rosers d'altra pluja de roses *s'enjoyaren*, / la fariçola y grèvol, d'una rosada d'or», «A un cayre de montanya / l'Orèade *s'enjoya* y se perfuma; / la Nàyade se banya / en la fontana de lletosa escuma» (I, 62c; VII, 17.11); un altre cop, en l'esborrall havia escrit *enjoir* (i no va ser ell sol): «Mare jo fui, mes filles al cel no deixí veure / perquè ab sa boniquesa no 's volgués *enjobir*, / --- / jo que'ls doní la vida ni ab elles puc morir!» (VI, 10c), però degué ser cedint la recerca d'una rima, car ho canvia millorant en vers en la versió definitiva. «Dalt del matxo, *enjoyada* y vestida ab ses robes de llampants colors, totes brodades d'antiquèles, hi feya una tossa la núvia!», Pons Mass. (*Trascan* p. I. S., 53). *Enjoïament*. *Desenjoïar*. *Enjoïellar*, -ament.

¹ Traduint «*gaudiolis* donate ut minas non inferat» (p. 26) sembla que s'hauria posat «fetz gràcies a Déu, qui vosaltres à deliuratz per les sues pregueres, e de nostres coses a <Sent Nicholau> aportatz *joye<ls>*, el pegan que d'assí enant a mi no menàs, mas que per mi e per lo meu regne a Déu pregueres»; si bé en el ms. principal hi ha un bocí confús on només es llegeix quelcom de semblant a *joyc* o *joye* (11r1, n. 10), canviat en *joyes* pel ms. B.
² Cf. Sheldon, *Studies and Notes in Phil. and Lit.*, Harvard Univ. I, 1892, 118ss.; GParis, *Rom.* xxii, 617. — ³ D'on un *jocaria* que apareix en documentació ribagorçano-aragonesa: «alajas de oro y plata, *jocarias* y demás prendas que la villa tiene para la celebración de los oficios divinos», en un doc. de c. al S. XVI, copiat en el *Libro Lucero* de la vila de Benasc. — ⁴ Per més que la variant *joel* sigui la més corrent en els primers temps, la forma *joiel* ja apa-